

آیه اولی الامر

غلامحسین زینلی

www.ketab.ir

آیه اولی الامر

غلامحسین زینلی

ناشر: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

چاپ اول: ۱۴۰۱

شمارگان: ۳۰۰ نسخه

طراح جلد: رؤیا پردازان

چاپ و صحافی: آرزوی دیدار

سروشنامه: زینلی، غلامحسین، ۱۳۳۹.

عنوان و نام پدیدآور: آیه اولی‌الامر/ غلامحسین زینلی.

مشخصات نشر: تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۴۰۱.

مشخصات ظاهری: ۴۰۴ص.

شابک: ۸ - ۵۲۰ - ۱۰۸ - ۶۰۰ - ۹۷۸

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا.

یادداشت: کتابنامه، یادداشت: نمایه.

موضوع: تفاسیر(سوره نساء، آیه اولی‌الامر).

موضوع: ولایت - جنبه‌های قرآنی.

موضوع: *Sainthood -- Qur'anic teaching

موضوع: امامت - جنبه‌های قرآنی.

موضوع: *Imamate-- Qur'anic teaching

شناسه افزوده: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.

رده‌بندی کنگره: ۱۰۲/۸۸ BP

رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۱۸

شماره کتابشناسی ملی: ۹۰۷۶۷۶۸

این کتاب با کاغذ حمایتی منتشر شده است.

دفتر مرکزی: تهران، خیابان شهیدبهشتی، تقاطع بزرگراه

شهید صدرس، پلاک ۵۶، تلفن: ۸۸۵۰۵۴۰۲ - ۸۸۵۰۳۳۴۱

فروشگاه کتاب اندیشه: تهران: خیابان انقلاب، روبروی

دری اصلی دانشگاه تهران، پلاک ۱۳۴۸، تلفن: ۶۶۱۷۵۶۷۰

www.poiict.ir

همه حقوق محفوظ است

فهرست

۱۳	پیشگفتار.....
۱۷	مقدمه.....
۱۷	۱. تبیین مسئله.....
۱۸	۲. پیشینه تحقیق.....
۲۱	۳. ضرورت و اهداف تحقیق.....
۲۲	۴. سؤال اصلی تحقیق.....
۲۲	۵. فرضیه تحقیق.....
۲۳	۶. نوآوری و نقدهای تحقیق.....
۲۴	۷. ساختار تحقیق.....
۲۵	۸. روش تحقیق.....
۲۷	فصل اول: تفسیر اجمالی آیه.....
۳۰	۱. معنای واژه «أمنوا».....
۳۱	۲. شمول همگانی آیه.....
۳۲	۳. معنای واژه «اطيعوا».....
۳۴	۳-۱. علل تکرار فعل «اطيعوا» درباره پیامبر ﷺ.....
۳۶	۳-۲. علل عدم تکرار فعل «اطيعوا» بین رسول و اولی الامر.....
۳۷	۴. معنای اولی الامر.....
۳۹	۵. معنای کلمه «أمر» در آیه.....
۴۱	۶. معنای قید «منکم».....

- ۴۳ ۷. معنای تنازع در آیه.....
- ۴۴ ۸. مصادیق نزاع کنندگان.....
- ۴۶ اشکال و پاسخ.....
- ۴۸ ۹. معنای واژه «شیء».....
- ۴۹ ۱۰. محل نزاع و ادعای دلالت آیه بر قیاس.....
- ۵۱ ۱۱. نحوه مراجعه به قرآن و سنت برای رفع نزاع.....
- ۵۳ ۱۲. معنای «ردّ» به خدا و رسول.....
- ۵۵ ۱۳. پیروی از خدا، رسول و اولی الامر شرط ایمان واقعی.....
- ۵۹ **جمع بندی و نتیجه فصل**
- ۶۱ **فصل دوم: روایات سبب نزول**
- ۶۳ ۱. سبب نزول از معطر شیعه امامیه.....
- ۶۶ ۲. نمونه‌هایی از روایات پیامبر ﷺ و اهل بیت.....
- ۶۶ ۱-۲. رسول خدا ﷺ.....
- ۶۹ ۲-۲. علی ﷺ.....
- ۷۵ ۲-۳. امام مجتبی ﷺ.....
- ۷۵ ۲-۴. امام حسین ﷺ.....
- ۷۶ ۲-۵. امام سجاد ﷺ.....
- ۷۷ ۲-۶. امام محمد باقر ﷺ.....
- ۸۲ ۲-۷. امام صادق ﷺ.....
- ۸۳ ۲-۸. امام رضا ﷺ.....
- ۸۴ ۲-۹. امام هادی ﷺ.....
- ۸۵ ۳. دیدگاه مفسران امامیه در مورد مصداق اولی الامر.....
- ۹۱ **جمع بندی و نتیجه فصل**
- ۹۳ **فصل سوم: عصمت اولی الامر**
- ۹۵ ۱. عصمت در لغت.....
- ۹۶ ۲. عصمت در اصطلاح.....
- ۹۷ ۳. منشأ عصمت.....

۴. عصمت اولی الامر ۱۰۰
- ۴-۱. عصمت اولی الامر از منظر دانشمندان امامیه ۱۰۱
- ۴-۲. عصمت اولی الامر از منظر دانشمندان اهل سنت ۱۰۴
۵. اطلاق پیروی در قرآن ۱۰۷
۶. نقد ادعای تقیید پیروی از اولی الامر ۱۱۲
- ۶-۱. در خصوص طاعات ۱۱۲
- ۶-۲. در اوامر حکومتی ۱۲۱
۷. دیگر دلایل عصمت اولی الامر ۱۲۲
- ۷-۱. وحدت فعل و تعدد مصداق ۱۲۳
- ۷-۲. قبح پیروی از فرد گناهکار ۱۲۳
- ۷-۳. یکسان بودن وجوب پیروی از خدا و اولی الامر ۱۲۳
- ۷-۴. محال بودن اجتماع نقیضین ۱۲۴
- ۷-۵. پیروی از اولی الامر قرین پیروی از خدا و رسول ۱۲۴
۸. گستره عصمت اولی الامر ۱۲۵
- جمع بندی و نتیجه فصل**
- فصل چهارم: راه های شناخت اولی الامر** ۱۳۳
۱. روایات سبب نزول ۱۳۵
۲. عصمت ۱۳۶
- ۲-۱. آیه تطهیر و عصمت اهل بیت علیهم السلام ۱۳۶
- ۲-۱-۱. مفهوم رجس ۱۳۸
- ۲-۱-۱-۱. از منظر لغت شناسان ۱۳۸
- ۲-۱-۱-۲. از منظر مفسران ۱۳۸
- ۲-۱-۲. تکوینی بودن اراده ۱۴۲
- ۲-۲. عصمت اهل بیت علیهم السلام در روایات نبوی ۱۴۳
۳. روایات خلفای اثناعشر ۱۴۵
- ۳-۱. اولی الامر به معنای جانشین پیامبر و امام مسلمانان ۱۴۵
- ۳-۱-۱. معنای «الامر» در سنت پیامبر صلی الله علیه و آله و اهل بیت علیهم السلام ۱۴۵

- ۱۴۸..... ۳-۱-۲. معنای «الأمر» در عرف مسلمانان.....
- ۱۵۳..... ۳-۲. اختصاص جانشینی پیامبر ﷺ به قریش تا قیامت.....
- ۱۵۵..... ۳-۲-۱. اختصاص خلافت به قریش از منظر فقها و شارحان حدیث.....
- ۱۵۷..... ۳-۳. عدد خلفای قرشی تبار پیامبر ﷺ تا پایان جهان دوازده نفر.....
- ۱۵۸..... ۳-۴. نمونه‌های روایات خلفای اثناعشر.....
- ۱۵۸..... ۳-۴-۱. حدیث جابر بن سمره.....
- ۱۶۰..... ۳-۴-۲. حدیث ابو جحیفه.....
- ۱۶۱..... ۳-۴-۳. حدیث عبدالله بن مسعود.....
- ۱۶۵..... ۳-۵. امامان اهل بیت مصادق خلفای دوازده گانه.....
- ۱۷۱..... جمع‌بندی و نتیجه فصل.....
- ۱۷۳..... فصل پنجم: اولی الامر در نظر مفسران اهل سنت و نقد آن.....
- ۱۷۵..... ۱. اهم احتمال‌های مفسران اهل سنت.....
- ۱۷۵..... ۱-۱. فقها و عالمان دین.....
- ۱۷۶..... ۱-۲. عبدالله بن حذافه بن قیس.....
- ۱۷۷..... ۱-۳. فرماندهان سرته‌ها.....
- ۱۷۸..... ۱-۴. خالد بن ولید.....
- ۱۷۹..... ۱-۵. صحابه.....
- ۱۸۰..... ۱-۶. حاکمان حق.....
- ۱۸۱..... ۱-۷. اهل حل و عقد.....
- ۱۸۳..... ۱-۸. ابوبکر و عمر.....
- ۱۸۳..... ۱-۹. امامان معصوم.....
- ۱۸۸..... ۲. نقد احتمال‌های مفسران اهل سنت.....
- ۱۸۸..... ۲-۱. نقدهای عام.....
- ۱۸۹..... ۲-۱-۱. عصمت اولی الامر.....
- ۱۸۹..... ۲-۱-۲. عدم تعدد امام در یک زمان.....
- ۱۹۱..... ۲-۱-۲-۱. فتاوی فقها.....
- ۱۹۳..... ۲-۱-۲-۲. حکمت وحدت امام در سخن امام رضا ﷺ.....

- ۲-۱-۳. اولی الامر اشخاصی شبیه رسول ﷺ ۱۹۴
- ۲-۱-۴. اولی الامر از تبار قریش ۱۹۷
- ۲-۱-۵. مصادیق کلی و مبهم ۱۹۸
- ۲-۱-۶. نبود دلیل ۱۹۹
- ۲-۱-۷. «اولی الامر» یعنی پیشوای همه مسلمانان ۲۰۱
- ۲-۱-۸. اقوال متضاد ۲۰۳
- ۲-۱-۹. استلزام تخصیص اکثر ۲۰۴
- ۲-۱-۱۰. ظهور آیه بر وجود اولی الامر در همه زمان ها ۲۰۴
- ۲-۱-۱۱. اوصاف اولی الامر ۲۰۶
- ۲-۲. نقدهای خاص ۲۰۷
- ۲-۲-۱. توان استنباط، شرط لازم، نه کافی ۲۰۸
- ۲-۲-۲. جمع بودن اولی الامر ۲۰۹
- ۲-۲-۳. ناسازگاری ماجرای ابن حذافه با ظهور آیه ۲۰۹
- ۲-۲-۴. علم تصریح به نزول آیه درباره ابن حذافه در بیشتر روایات ۲۱۱
- ۲-۲-۵. مقید بودن پیروی از فرماندهان ۲۱۲
- ۲-۲-۶. نقد و بررسی حدیث «صحابی کالنجوم» ۲۱۳
- ۲-۲-۶-۱. سند حدیث ۲۱۳
- ۲-۲-۶-۲. تأملی در معنا و دلالت حدیث ۲۱۵
- ۲-۲-۶-۳. صحابه منافق ۲۱۶
- ۲-۲-۶-۴. صحابی فاسق ۲۱۸
- ۲-۲-۶-۵. توهین برخی صحابه به رسول خدا ﷺ ۲۱۹
- ۲-۲-۶-۶. بدعت گذاری و ارتداد در میان صحابه ۲۲۰
- ۲-۲-۷. فقدان حاکم حق در همه زمان ها ۲۳۱
- ۲-۲-۸. تأملاتی درباره اهل حل و عقد ۲۳۲
- ۲-۲-۹. نقد حدیث اقتدا به شیخین ۲۴۰
۳. نظر دانشمندان اهل سنت در مورد عدم وجود نص بر خلافت ۲۴۳
- جمع بندی و نتیجه فصل ۲۴۹

فصل ششم: شبهه‌ها و پاسخ‌ها ۲۵۱

۱. تکلیف به مالایطاق بودن و جوب پیروی از اولی الامر قبل از شناخت آنان..... ۲۵۴
۲. عدم امکان شناخت امام در عصر غیبت ۲۵۶
۳. عدم تناسب جمع بودن کلمه اولی الامر با دیدگاه شیعه ۲۵۹
۴. فقدان دلیل بر عصمت امامان شیعه..... ۲۶۳
۵. عدم تصریح آیه به نام امامان معصوم، دلیل بر عدم ارتباط آیه به آنان..... ۲۶۴
۶. وجود اولی الامر عامل رفع اختلاف و عدم نیاز به فراز «فان تنازعتهم...»..... ۲۶۸
۷. بالفعل نبودن امامت علی علیه السلام در زمان نزول آیه، دلیل بر عدم شمول آیه در مورد ایشان ۲۷۰
۸. عدم دلالت آیه بر برتری اولی الامر..... ۲۷۴
- پاسخ ۲۷۴
۹. ناشناخته بودن مصادیق اولی الامر در عصر نزول آیه..... ۲۷۵
- پاسخ ۲۷۵

جمع‌بندی و نتیجه فصل ۲۸۱

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری نهایی ۲۸۳

پیشنهادها ۲۹۳

ضمیمه‌ها: سندشناسی روایات شأن نزول ۲۹۷

- ضمیمه ۱. سند اول کتاب کافی..... ۳۰۰
- ضمیمه ۲. سند دوم کتاب کافی..... ۳۰۱
- ضمیمه ۳. سند سوم کتاب کافی..... ۳۰۳
- ضمیمه ۴. سند چهارم کتاب کافی..... ۳۰۵
- ضمیمه ۵. سند پنجم کتاب کافی..... ۳۰۵
- ضمیمه ۶. سند ششم کتاب کافی ۳۰۷
- ضمیمه ۷. سند هفتم کتاب کافی..... ۳۰۹
- ضمیمه ۸. سند هشتم کتاب کافی..... ۳۱۰
- ضمیمه ۹. سند نهم کتاب کافی..... ۳۱۱
- ضمیمه ۱۰. سند دهم کتاب کافی..... ۳۱۲
- ضمیمه ۱۱. سند یازدهم کتاب کافی..... ۳۱۵

ضمیمه ۱۲. سند دوازدهم کتاب کافی.....	۳۱۶
ضمیمه ۱۳. سند سیزدهم کتاب کافی.....	۳۱۶
ضمیمه ۱۴. سند شیخ صدوق.....	۳۱۷
ضمیمه ۱۵. سند شیخ طوسی.....	۳۱۹
ضمیمه ۱۶. سند یعقوب بن سفیان فسوی.....	۳۲۰
منابع.....	۳۶۱
فهرست آیات.....	۳۷۷
فهرست روایات.....	۳۸۳
نمایه.....	۳۸۷
نمایه موضوعی.....	۳۹۷

پیشگفتار

در پرتو پیروزی انقلاب اسلامی ایران، بار دیگر تعالیم متعالی و مترقی اسلام، به عنوان معارف نجات‌بخش، در عرصهٔ حیات انسان معاصر ظاهر گردید. تجدید حیات اسلام، از سویی سبب بیداری و خودباوری ملت‌های مسلمان شد، از دیگر سو باعث نمایان شدن سست‌پایگی مسلک‌ها و مکتب‌های بشرساخته و نظام‌های مبتنی بر آنها در میان دیگر ملل گشت.

بایستگی بسط تحقیق و مطالعهٔ متقن و منسجم، نظریه‌پردازی و نوآوری در زمینهٔ مبانی معارف دینی و نظام‌های اجتماعی مبتنی بر آن و ضرورت پرداخت عالمانه و روزآمد به «حوادث واقعهٔ فکری»، به فراخور شرایط کنونی و درخور این رستخیز رهایی‌بخش و نیز لزوم آسیب‌شناسی فرهنگ ملی، دفاع درست و دقیق از دین و زدودن پیرایه‌های موهوم و موهون از ساحت قدسی آن و صیانت از هویت فرهنگی و سلامت فکری اقشار تحصیل‌کرده و نسل جوان کشور، تأسیس نهاد علمی- پژوهشی محض و کارآمدی را فرض می‌نمود. به اقتضای ضرورت‌های پیش‌گفته، حسب‌الامر رهبر فرهیختهٔ انقلاب اسلامی آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و با تلاش و تدبیر آیت‌الله علی‌اکبر رشاد، «پژوهشگاه فرهنگ و اندیشهٔ اسلامی» به عنوان نهادی علمی- فکری، دانشگاهی- حوزوی، در سال ۱۳۷۳ تأسیس شد.

پژوهشگاه دارای شخصیت حقوقی مستقل و در حکم نهاد عمومی و غیردولتی است که اکنون در قالب چهار پژوهشکدهٔ «حکمت و دین‌پژوهی»،

«نظام‌های اسلامی»، «فرهنگ و مطالعات اجتماعی»، «دانشنامه‌نگاری دینی» و چند مؤسسه وابسته، برای تحقق هدف‌های پیش‌گفته در اساسنامه مصوب خود، فعالیت می‌کند.

پژوهشکده حکمت و دین‌پژوهی که مشتمل بر هفت گروه علمی «معرفت‌شناسی»، «فلسفه»، «کلام»، «عرفان»، «منطق فهم دین»، «قرآن‌پژوهی» و «تخصصی علوم انسانی قرآنی» است، برای تحقق هدف‌های زیر فعالیت می‌کند:

۱. بازپژوهش و بازپردازش میراث معرفتی بازمانده از سلف در قلمرو حکمت اسلامی و معرفت دینی؛
۲. تبیین، صورت‌بندی و بازارانه روزآمد مبانی اندیشه دینی؛
۳. تعمیق و توسعه معرفت دینی و نظریه‌پردازی در این عرصه ناظر به نیازهای زمان؛
۴. پاسخ به شبهه‌های القایی در قلمرو عقاید اسلامی و معارف دینی؛
۵. نقد مکتب‌ها و دیدگاه‌های معارض در حوزه زیرساخت‌های اندیشه دینی و معارف اسلامی.

در راستای تحقق هدف‌های فوق، هر یک از گروه‌ها، پس از تهیه عنوان‌های مطالعاتی اساسی و اولویت‌گذاری و تهیه پیش‌طرح و تصویب آن در شورای علمی گروه، آن را به اعضای هیئت علمی خود یا محققان عرصه دین‌پژوهی واگذار نموده و با نظارت بر روند اجرای تحقیق و تأیید نهایی، برای دسترسی عموم دانش‌پژوهان حوزه دین‌پژوهی، آن را به نشر می‌رسانند؛ همچنین به فراخور نیاز به تعمیق و تصحیح آثار تألیفی موجود اهتمام ورزیده و به نشر آنها اقدام می‌نماید.

در این میان، گروه قرآن‌پژوهی در راستای تأمین هدف‌های فوق در سال ۱۳۷۸ تأسیس و به صورت مشخص وظایف زیر را در دستور کار خود قرار داد:

۱. نظریه‌پردازی، نوآوری، توسعه، تعمیق و تولید علوم قرآنی و تفسیری؛
۲. مشارکت در طراحی و نظام‌سازی قرآن و تفسیر در عرصه سیاسی-

اجتماعی، اقتصادی، امنیتی، تربیتی و فرهنگی؛

۳. تأمین نیازهای تخصصی - کاربردی در تراز نظام و رهبری با مدیریت

پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی در عرصه قرآن و تفسیر؛

۴. تربیت صاحب‌نظران متعهد و متمحص، کارا و زمان‌آگاه در زمینه

مطالعات قرآنی و تفسیری؛

۵. بازشناسی، نقادی، بازپیرایی موارث معرفتی بازمانده از سلف صالح

در حوزه مطالعات قرآن و تفسیر.

در همین راستا، گروه قرآن‌پژوهی کتاب «امامت و عصمت امامان در آیه

اولی الامر» را درباره آیه اولی الامر (نساء: ۵۹) در دستور کار خود قرار داد. اثر

حاضر حاصل تلاش علمی محقق ارجمند جناب جناب حجت‌الاسلام

والمسلمین غلامحسین زینلی عضو محترم هیئت علمی پژوهشگاه فرهنگ و

اندیشه اسلامی است. نویسنده در این اثر کوشیده است آیه مورد نظر را از

زوایای مختلف مورد بررسی قرار دهد و اثبات کند اولاً آیه مفید لزوم عصمت

اولی الامر است و ثانیاً مصادیق اولی الامر تنها امامان دوازده‌گانه‌ای هستند که از

اهل بیت پیامبرند.

در اینجا از زحمات‌ها و تلاش‌های محقق محترم، ارزیابان ارجمند اثر

حجج اسلام آقایان محمدجعفر طبسی و رضا کاردان سلمانی و نیز از هم‌فکری

اعضای محترم شورای علمی گروه سپاسگزاری می‌شود؛ همچنین از استادان

ارجمند حجج اسلام آقایان عبدالکریم بهجت‌پور، سعید داودی و حمیدرضا

شاکرین که پیش‌تر نویسنده در راستای ارتقای اثر از نظرهای عالمانه و سودمند

آنها بهره‌جسته و سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی که

مسئولیت آماده‌سازی، انتشار و توزیع آن را بر عهده دارد، قدردانی می‌شود.

گروه قرآن‌پژوهی

پژوهشکده حکمت و دین‌پژوهی